

Բրիտանոնեայ ԱՅԱՏՏԱՆ

ՄԱՅՐ ԱԹՈՌ ՍՈՒՐԻ ԷԶՄԱՆՍԻ ԿՐՈՆԱԿԱՆ, ՄԵԱԿՈՒԹԱՅԻՆ, ԼՐԱՏՎԱԿԱՆ ԵՐԿԵԱԲԱԹԱԹԵՐՈ

ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԿՅԱՆՔԻ ԼՐԱՏՈՒ Էջ 1-2

ՀՅՈՑ-ՆՆ ԵՑՏՈՒԿ ՉԱՅԱՏՏԱՆԻՆ Էջ 3

ԲՐԻՏԱՆՈՆԵԱԿԱՆ ԲԱՐՈՅԱԽՈՍՈՒԹՅՈՒՆ Էջ 4

ԿՐՈՆԱԿԱՆ ԳԻՏԵԼԻՔՆԵՐ Էջ 5

ԳՐԱՅՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆ Էջ 6

ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԱՆԴՐԱԴԱՐՉ Էջ 7

ԽՐԻՄՅԱՆ ՉԱՅՐԻԿԸ ԴԱՏՏԻԱՐԱԿ Էջ 8

ԱՄՆ ՄԵՆԱՏՈՐ ՌՈԲԵՐՏ ԴՈՌԻԼԸ ԱՅՅԵԼԵՑ ՄԱՅՐ ԱԹՈՌ ՍՐ. ԷԶՄԱՆՍԻՆ

Հոկտեմբերի 14-ին Մայր Աթոռ Սր. Էջմիածին այցելեց սենատոր Ռոբերտ Դոուլի գլխավորած Պասվիրակությունը: Պասվիրակության կազմում էին «Լիմս» հիմնադրամի նախագահ Ջեյմս Ալջայանը, Միացյալ հայկական ֆոնդի գործադիր տնօրեն Դարուբ Սասունյանը, սենատորի օգնական Ջոյս Բենֆիլդը, անձնական թվային աղջիկը Ալիս Բելիֆանը, փաստաբաններ Դարթ Ֆրեյլինգը և Մայքլ Գալստերը, հարկային հարցերով Պասասիա-Մասու Սյուզան Թեմփինը:

Ամերիկյան Պասվիրակությունը Հայաստան է ժամանել հայ գործարարների և սննդամթերք օժանդակելու նպատակով Զորք Բորթոյանի կողմից 100 միլիոն ամերիկյան դոլարի հիմնադրամի ստեղծման կադակցությամբ:

Սուրբ Մարություն Գարեգին Ա կաթողիկոսն իր երախագիտությունն արտահայտեց Ամերիկայի կողմից Հայաստանին ցամաքային մարդասիրական օգնու-

թյան համար: Միաժամանակ Վեհափառ Հայրապետը նշեց, որ երկայնուս առավել կարեւորվում են զարգացման ծրագրերը, Պասսեց Մայր Աթոռի կողմից իրականացվող նմանատիպ աշխատանքների մասին: Զրույցի ընթացքում Վեհափառ Հայրապետը խոսեց նաեւ աղետի գոտում իրականացվող աշխատանքների և դրանց հետ կապված խնդիրների մասին:

Անդրադարձվելով խորհրդային իշխանության սարկերին տիրող անհավաստության մթնոլորտին Սուրբ Մարությունը ընդգծեց նաեւ հոգեւոր վերազարթոնքի անհրաժեշտությունը, ներկայացրեց կրթական հարցեր:

Հանդիպման ավարտին հյուրերը օրհնեցին Վեհափառի թանգարանում:

Պասվիրակությանը ուղեկցում էին ԱՄՆ-ում Հայաստանի Հանրապետության դեսպան Ռուբեն Զուգարյանը և Հայաստանի Արարիկ գործերի փոխնախարար Արմեն Բայրուրյանը:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՎԱՐՉԱՊԵՏ ՌԱՖԻԿ ՀԱՐԻՐԻՆ ՄԱՅՐ ԱԹՈՌ ՍՐ. ԷԶՄԱՆՍԻՆ

Հոկտեմբերի 20-ին Մայր Աթոռ Սր. Էջմիածին այցելեց Լիբանանի Հանրապետության վարչապետ Ռաֆիկ Հարիրիի գլխավորած Պասվիրակությունը: Պասվիրակության կազմում էին Լիբանանի ֆինանսական հարցերի ղեկավար Գաուդ Սեմիո-րան, վարչական բարենորոգումների ղեկավար Բաբա Մըրհըբը, ֆաղափային և զավառական հարցերի նախարար Հակոբ Դեմիրճյանը, Լիբանանի խորհրդարանի հայագի անդամներ:

Սուրբ Մարություն Գարեգին Ա կաթողիկոսը կրկին անգամ ճշելով, որ դատակարար եղեռնից փրկված հայությունը Լիբանանում գտավ իր աղասանը, հույս հայեցեց, որ երկու երկրների հարաբերությունները հետագայում եւս

կարունակեն զարգանալ:

Պրն Հարիրին գոհունակությամբ ներկայացրեց Հայաստանի վարչապետի հետ ունեցած բանակցությունների արդյունքները և հավաստեց, որ դրանք կնպաստեն Լիբանան-Հայաստան հետագա բարեկամության ամրապնդմանը:

Լիբանանի վարչապետը բարձր գնահատեց նաեւ լիբանանահայությանը դերը իր երկրի հասարակական, տնտեսական և մշակութային կյանքում, ինչի արտահայտությունն է Պասսեցական Պասվիրակության մեջ հայագի մեծաթիվ անդամների ներկայությունը:

Հանդիպման ավարտին փոխանակվեցին նվերներ, հյուրերը օրհնեցին Վեհափառի թանգարանում:

ՄԱՍԼՈՂ ԴԻՎԱՆ ՄԱՅՐ ԱԹՈՌԻ

ՆՇԱՆԱԿՎԵՑ ՀՈԳԵՒՈՐ ԽՈՐՀՐԴԱԿԱՆ ՀԱՅՈՑ ԲԱՆԱԿՈՒՄ

ՀՀ զինված ուժերի հոգեւոր խորհրդական է նշանակվել Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնի միաբաններից հոգեւորիկ Ս. Վրբանես վարդապետ Արտահայտյանը:

Նման որոշում է կայացվել Պասսեցական Պասվիրակության Կազմակերպչական խորհրդի կողմից:

Նախ Հայոց կաթողիկոս Գարեգին Առաքելի փոխադարձ համաձայնությամբ: Ի տասնամյակի նախարարի ղեկավարի ստացվել է կաթողիկոսի անունը:

Հոկտեմբերի 13-ին Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնում հոգեւորիկ Ս. Վրբանեսին նոր նշանակման կադակցությամբ հայրապետեա-

կան իր օրհնությունը հիշեց Ամենայն Հայոց կաթողիկոս Գարեգին Առաքելը:

Այնուհետեւ իր խոսքում ասաց ՀՀ Պասսեցական խորհրդի փոխնախարար, զենեւա-մայր Ասվաթանուր Պետրոսյանը:

ՀՀ ՊԱՏՎՈՒԹՅԱՆ ԵՒ ԲԱՐՈՅԱԽՈՍՈՒԹՅԱՆ ՎԱՐՉԱՊԵՏՈՒՆ

ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԻՆ ՄԻՋԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՈՒՄ

Հոկտեմբերին Իսպիայի Պաղատան վեցերորդ ֆալոններում տեղի ունեցավ սուրբ Էջմիածնի հայապետի կողմից կազմակերպված 11-րդ միջերկրագնաց հանդիպումը:

«Խաղաղությունն Աստուծո ա-

նուն է» նշանաբանը կրող հանդիպման ավարտին ստորագրվեց խաղաղության համաձայնագիր, որի սակ ստորագրեցին նաեւ Հայ Առաքելական Եկեղեցու հոգեւորականները, Ամենայն Հայոց կաթողիկոսությունից՝ Փարիզի հայ-

րապետական Պասվիրակ և առաջնորդ Գյուլ արքեպիսկոպոս Լազարյանը և Միքայել ծայրագույն վարդապետ Աշադյանը, Կիլիկիո կաթողիկոսությունից՝ Մեղրոն եպիսկոպոս Մարգարյանը:

ԱՐՄԵՆԻԱ

ԼՈՒՍԻՆԵ ԶԱՔԱՐՅԱՆԻ ՀԻՇԱՏԱԿԻՆ

Հոկտեմբերի 19-ին Վեհափառի ղապիծում նախագահությամբ Ամենայն Հայոց կաթողիկոս Ն.Ս.Ս.Տ.Տ. Գարեգին Ա Վեհափառ Հայրապետի, մասնակցությամբ բարձրաստիճանի հոգեւորականների, Մայր Աթոռի միաբանների, ծեսարանականների, մատակարարականների ներկայացուցիչների՝ տեղի ունեցավ միջոցառում՝ նվիրված Լուսինե Զաքարյանի ծննդյան 60-ամյակին:

Բացման խոսքով հանդես եկավ Մայր Աթոռի ղեկավարող Ներսես արքեպիսկոպոսը: Պոպալյայանը, Լուսինե Զաքարյանի արվեստին նվիրված բանախոսությամբ հանդես եկավ ղապիսոս Պրոֆեսոր Զ. Բարսեղյանը, որից հետո Զաքարյանի արվեստը կարգադրեց երջանակապետական Վազգեն Ա կաթողիկոսի գրած դարձանակը, որ ամենայն սիրով ու խորությամբ գնահատված է Լուսինե Զաքարյան մարդն ու ար-

վեստագետը: Եղան նաեւ այլ ելույթներ:

Զայնագրությամբ ղապիծում հնչեց Լուսինեի հոգեպարար երգը, որից հետո կատարվեցին հանդես եկավ Մայր սանդի երգչախումբը:

Վեհափառ Հայրապետն իր խոսքում Լուսինե Զաքարյանի վասակը գնահատեց իրեն «հոգեւոր արդարություն»: Նա նշեց, որ մենք երբեք չենք մոռանում մեր մեծություններին, սակայն դա ոչ թե նրանց, այլ մեզ՝ ապրողներին համար է, որ կարին ունենալ նրանց թողած լուսավոր ժառանգությունն արժեքներու մեր կյանքում:

Վեհափառ Հայրապետը բարձր գնահատեց նաեւ Լուսինե Պաղատանը՝ ղապիսկոպոս Որա ազնիվ նախաձեռնությունները, որով համապատասխանեց Լուսինե Զաքարյանի հիշատակի ղապիսկոպոսներին ու նրա արվեստի մասնաշաղկապներին:

**ՏՈՆ՝ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՅ,
ՏՈՆ՝ ՀՈԳԵՒՈՐ ՊԱՆԾԱՅՄԱՆ**

Հին աշխարհում տոն նշանա-
կում էր տուր, մասնուցում, զոհաբե-
րում, ավելի յուրյո՞ղ զոհի առնե-
րում։ Իսկ զոհը մարդու ունեցված-
փոք էր առանձնացվում, հասկանա-
լիքսանի կենդանիներից ի նկիւր-
բորումն սպալածների։ Հնդկաբողո-
քիցներ եւ ի մասնավորի հայերը զո-
հաբերում էին արջաճումը, հեռապա-
սում նաեւ այլ կենդանիներ։ Հին
այլերեցի տոն /տաճ/ քառի արմասն
է տա, իսկ մնացած մարդ ածանց-
նում է. այդ արմասին լծողը են
տաւր արջաւ/ քառի տ սու մարդ
Ա-ը եւ ածանց է/, այլի՜ եւ /արիք/;
քառը։ Այդ երեք քառի մեջ նախ-
գնեւ են եւ տա, նկիւրբերէ, յուր-
զանէ կամ բաբելի իմաստներ, ո-
րոնք յաղիղանկէ են հայերենին
ցերեպիցի այլ ժարկ լեզուներում /ու-
րաւոր, սահմաններ են այլն/։

Թե՛ հին աշխարհում եւ քե՛
ֆրստնյա Արեւելքում զոհաբերումը
դառնում է ավելի շուտ հոգեւոր ու-
լորի հանդէս, արարողութիւն՝
կաղոված կարեւորագոյն երեսփո-
խի խաչով ճգնաժամային հետ:

Հայ եկեղեցին ի սկզբանե ունեցել է իր տները, որոնք մեծապես համարյալ տակավորում են եւ կառուցվում նաեւ մեր օրերում ի փառաբանություն Հայ Առաքելական եկեղեցու հոգեւոր աւժեմների, ի քաջարարուն մեր հավասացյալ ժողովրդի հոգեւոր գլխաւորութիւն:

Տոմ երեսույթի մասն ամառա-
մասնուրը համարում ենք անհրա-
սեցիկ, որովհետի մեր եկեղեցասեր ըն-
թերցողները վերիբեւ երեսույթի ի-
րավզբնավորման եւ հնավանդ ի-
մասնաավորման մեջ, տեղյակ լինեն
հայոց բուն տոների ակունկներին:
Այդոյիսին է նաեւ մեզանում ա-
մեն սաի նկով Մրցոց բարգմա-
նաց տոնը:

Հայոց գրերի գլուխը իբրև արժանապատիվ էր Ս.Վրթի բարձրագույն դասարանում պաշտոնավարելու և արդեն կայսարական դպրոցի հայերեն մեթոդականությանը համարվելու։ Այստեղ բաց կարելու էր համարել բարձրագույն և բարձրամակարդ դասերի իմաստները։ Առաջինը ինքնուրույն էր Ս. Վրթում բարձրագույն դասը իմաստելու. «Եւ նրանց չգիտէիք որ Հովսեփիկը հասկանում էր իմանք, որովհետեւ բարձրամակի ունէր» (Ճնճ., ԽԲ, 23)։ Հետագայում այն ձեռք բերեց ավելի կոնկրետ իմաստ՝ բնականաբանող կամ նեկերիչ, որից էլ կազմվել են բարձրամանել, բարձրամանիչ /նեկերիչ, նեկնաբանող/, բարձրամանական, բարձրամանաբար, բարձրամանություն և այլ բառեր։

Ասեմք նաեւ, որ թարգման բա-

որ փոխառություն է ասորենեմի
թարգմանա ձեւից, որն ուներ նույն
իմաստը, ինչը դասիական է հայե-
րենը մինչեւ մեր օրերը:

Ս. Գրիի քաղաքապետներն ամենից առաջ երկուսն են՝ Ս. Սահակ Դաթեն և Հայրապետը։ Ս. Մետրոն վարդապետը, այդուհետև իրենց աշակերտները։ Ուսիք թե՛ առանձին երկուսի և թե՛ մասնաժամեր իրենց աշակերտների գործը մեղադրում էր։ Ե՛րբստոնական Եկեղեցու Աստվածաւոյն գրի քաղաքապետությունը Այն սկզբնաղբն կասարվում էր քանակոր էկեղեցու ծիսակաւարման ժամանակ, իսկ հետագայում գրեթէ գլոյսից /405- 406թթ./ հետն գրաւոր։

Ս. Սահակ Պարթև հայրապետի են Ս. Մխարոմ վարչապետի օրհան մեզ պարզավաճան տեղեկություններ են հասել. նրանք ոչ միայն գրառվելու են եղել հոգեվոր տղա՝ Մարտիրոսի մոտ, ոչ միայն բարձրագույն են Ս. Գիրք, այլև կրել գաղտնի բովո՝ աշակերտներին որոնք են ծառայությունը. ոչ միայն տուցել հայոց նոր գրավոր մշակույթի սկզբնավորմանն ու զարգացմանը: Հասկանալի հայոց գրչի գյուտի, բարձրագույնագույն մտնարկությունների և կրթական միջոցառումների մասին որոշակի տեղեկություններ են հաղորդում Կոլոյնը, Սովետական խորհրդային և Լազար Փարթևյան:

Եւսիսան մարտոյան գրէր
գլոսը Ս. Գիրք Լայոց եկեղեցւոյ
ժողովոյն մասնացիւն եր քարգան
նարար: Խորնմացին գրու է. «Երբ
երանէն Ստարոն ուսուցանում էր
ոչ փոքր նեղոյրոյն եր կրում, որով
հետէ իմն եր քե կարդացողը եր քե
քարգաննաւ, եր եքն քի որիւն էր
կարողում, եր իմն այնեւէ չէր լի
ւում, ժողովոյն անհասկանալի էր
մնում քարգաննի չիմելու դպ
հաւով: Սուսի հա միտք որքն քի
հնար գտնէր, հայոց լեզվի համար
սսներ ստեղծէ, եր աւիտասանի
աւանմասուր լիւնելով գանգաւն
սործելով սարգանով եր»:

Բանավոր քարգնամուրյան ընթացիում քարգնանիչները կուտակում են որոտակի փորձ, որը հետագայում մեծ նշանակություն է ունենում Ս. Գրիգորյան քարգնամուրյան համար: Բանասիրությունը՝ այս պարձը է գնահատում այդ ձեռնարկումը: Մտորոպայի քարգնամուրյունը երեսն է հանում հայերեն Սուրբ Գրիգոր, որը բառակապակցի ու ձևաբանության հայագիտական ոլորտում է սերմանում «քաղցրիկ քարգնամուրյան»:

[illegible]

կան գործը հայ գրականության, եկեղեցական մասնագրության խրատ գրավոր, աստվածգիտական խոսքի/ հոգին է, որին տղասավոր են եղել նաև ուր դարերից հայ մտավորականները, որոնք ոչ այլ ոք են քան «աւակնիք ինքսպալի»

Ռոսի Հայ եկեղեցու արքայապետ Տոնեից մեկը՝ Թարգմանչաց տոնը իբրեւ սերտախփե ծառի բուն, ու եւեց բարգձանիչներն են, կապովով է արահայեց Սուրբ Մահակ եւ Սուրբ Մեսրոպ երանելիներին, ծառի ողջ ճյուղներն են կազմում «աւակերսաց աւակներներ», ծառի բնօրէններն են ժպկեր «աւակերսէ յեազապից»։

Այս ծառը մեզ համար եղել է հոգեւոր ծառ Նոթի փոխ առնենք կենաց ծառի դասկերակութիւնը/սաղարթախիս ու զովաստն ամդ-հովանի մեր մակոյթի համենմաւ, դոյզալից ու անուշահամ բերահաւ ում հոգեւոր ու մաւոր սեղանի սաղարթամանը:

Անկախ ժամանակի ընթացքում հայերեն ձեռագրերին հանդիպած վսահույններից՝ այսօր մեզ են հասել դասկանելի բոլոր թարգմանություններ եւ ինֆորմույն երկեր, ո-

րոնց հեղինակներն իսկ մարտության գրեթե սեղծմամբ ևս Մ. Գրիբի քաղցամանությունն աբալալությունն արեցին ավելին, բան այսօր հայտնի է մեզ: Երբ քաղցամանիչներն ինչ են թվով աս, հան այսօր գիտեն մնացեալ անունները Սուրբ Սահակ Պարթև և Սուրբ Մեսրոպ վարդապետ, այնուհետև իբրեւ արքայած քաղցամանիչներ՝ Հովսեփ Պաղնասի, Հովսեփ Եղեղեցացի, Կորյուն Մամնեյան, Գեորգ Կարառան: Արձան եւ-

նիկ Կողբացի, Մովսես
Խորենացի, Մամբրե
Աբամանդ, Եղիշե, Դա-
վիթ Անիաթ, Ղազար
Փարոցիքի եւ ուրիշ եւ-
րոպացիներ: «Յայս-
մանուր»-ի էջերից մե-
կան կարգով են. «Եւ-
Սուրբ Մամակը հավա-
նք ողջ Հայոց երկրից ու-
նի՞նք եւ ում ու երեսուր-
դուք ինչո՞ւնք»:

 քմա ու լավ ու արժանա-
 ւունք ճայն ունեցող, ու-
 ժան մեջ գերազանց մա-
 նուկներին, եւ քաղելով
 դոյրոց՝ սովորեցրեց ողջ
 Հայոց աւախաւում»։ Այ-
 նոյնիստ «եւ Մարտոյն
 ու իր աւակերները,
 զնալով Հունաց ա-
 վաւի եւ Ստրիք, սովո-
 րեցին արտաքին գրեթե
 ողջ հմնարություն եւ քաղ-
 անքեցին Ասսաւաւանցի-
 քոյր գրերը Հին եւ Նոր հսկա-
 ւանները, հայերեն գրելով եւ լե-
 վով։ Եւ այդովսով Հայաստանյայց
 եկեղեցիները յուսովսովին կարե-
 յաւ ու գիտությամբ»։ Նոյնը մալ-
 քան այս ասել էին Կորյունը, Խո-
 ճեանցին՝ միազգայնայն արժանա-
 ւակաւ ծնակիրքովսմեղով։

Նրանք եղան մեր եղբայր ծառի որի շուրջ հեծել անասու ոչիկն զոյգմանը: Մտքը Հովիհան իմաստաբան Ծծնեցին, ժամանակին քանակին հեղեղով մեր բխսնական հալվաթը ոճնահարող երեսուքական մերի դեմ, իր փաստապատկերներ նույնպիսի ծառի դասկերով է ալլա: «Շաղկին իր արմատներ է իմացվում: Շաղկի մայակն էս հայրնուն, արմատի անունով կհնային»: Այս միջոց մանա քաջուն է ավելի քան ճարձակ ձեռով, «Ուրդ»-ն եւ ճարձակ դաշտով, իրի հմուտ լինելուն ձգտելով այս չորս անխտոր իմացուրյաթը կարող եւ ճրքահալ, արմանա անունով, գույնը շեսնելով, հոսն իր բոլորով եւ համը ճաշանելով»:

Արքայ թագմանչաց տնն աշ-
տօր մեզ համար մեր հոգեւոր ծառի
գարգաւունն է. հոգեւոր լոյսն ծա-

ရှမ်း

Սուրբ Սահակ Պարթևն ու Սուրբ Մեսրոպ վարդապետն այսօր են մեր հոգևոր և մտավոր հիմունքներսյայի և համակից/ զոյու, ջյան արմատն են, որ մեզ ուղի են աստաղիկներով վերահեղ քննադրվելու՝ հոգևոր և հավատալուր գործերի՝ ձեռնամուխ լինելու, մեր երանելի նախնիսյաց արանն ու զրարդ վերաբերելու և վերադրելու յաշխմեհներու: Տոն է քարգմանայաց, որ հազվագյուտ է իր տեսակի մեջ եր քարցաղի ի համենմասքոյուն ուրիշ այլ կարգի տոներ, բանն որ միայն այդ տոնն է, որի հոգևոր լաղտեմով մեզ է երևում մեր մտավոր, հայերենագիր խոսքի յուրյոյ: Այդ տոնը զվար է, ինչոյնս ամեն մի տոն, միաժամանակ այլեկին է, որովհետս հոգևոր դասնացուն է, վարդապետներ զրի ու արքայաման, երոք ու մարման:

Սուրբ Սահակ Պարթև Հայրա-
մոյշի եւ Սուրբ Մեսրոպ վարդապե-
տի աշակերտք տնոն եւ եր ընդո-
նեմ, որ քոյրոյս տնոն եւ, այսինքն
տնոն նրանց, ուրիշ հայերն են
գրում եւ խոսում: Եր ինչոյս հոգե-
ւոր ծառի գոյնն ու հոս, գգում են
մեր նախնայք արածի քոյրեր: Ան-
տեսում են այլ քոյրեր, եր ին-
ռուցները դառնում են անասելի-
րեն գգալում: Եր տնոն եւ նրանց, ու-
րիշ Ս. Գրիկ Ավետարանների դաս-
գամներն են իրենց ուղիքի ա-
նում: Եր ինչոյս հոգեւոր ծառի
համ ու ճաշակ, նրանց իմպի դա-
նում եւ համեմտող մեր նախնայք
դաստաստմը: Համեմտում են այլ
ճաշակելին եւ ձգտում են նմանո-
րյաւ, աղորմ են բաղխալանո-
րյաւ գգաղորմով:

Սուրբ Բարձրանիցների հոգևոր աղյ խորհուրդը ես ունի. դա ավանդույթ է. որքն հեռակե են նրանք սերնդից սերունդ. այդե հետագա դարերնե անիլիլ են հայերեն Բարձրանուոթըն. երկիցիսկի մեկնուղական ե ինճուրդոն երկե. հիսնուղ ե արտաղիլ ձեուաղիլ ձա-լյաններ. գրե թաճաճեղիլոթյուն ե Բարցիլսուսական ճառ: Այլ ամենի մեջ ավանդուրթը կայուն է. եղլ երկու ոսկիլ հավաթի ե լիզվի. ե ըստ այդմ անուջ գնաղեղ եղգեիր ու մաղիլը անեղ ու անխոսր ճա-նաղաթիլ:

Արդոց բարձրամիջակ տոնը մեր հավատավոր ժողովրդի հոգեւոր լուսնալուսն է:

Վազգեն ՀԱՄԲԱՐՉՈՒՄՅԱՆ
Բանասիրական գիտությունների
դոկտոր

ՄԵՐ ՍՈՒՐԲ ԹԱՐԳՄԱՆԻՉՆԵՐԻ ՏՈՆԸ

Ստորև Հայամավորից ներկայացնում ենք մի փոքր հասկած, որ դասնվում է Սահակ Պարթևի ու Մեսրոպ Մառնոցի վախճանի մասին:

Եւ ամրեց սուրբ Սահակը երկար ժամանակ մաւուր կյանով եւ քարի վարով, հիսուննէկ տարւորաթեանուրբան մտց: Եւ հասնելով քարի շերտոյնս եւ մի րանի որ թօթեանի հիվանդանաւով վարաւակեց զավադի Բլուր անունով գոլողում փոխվեց աշարհից ի շրիսոս, նովասարդի 30-ին (հոկտեմբերի 9), այն օրը, որ ծնւել էր: Եւ նա ապակեանքն ու հոգաւորութիւնը վերցրին սուրբի մարմինը եւ տարաւ Տարուն զավադը, քաղեցին մեծ շուկով իր հայրենի գոլողում, որ կոչուվով է Աւետիս: Եւ որոշեցին նամասարդի:

Սուրբ Էջմիածնի Քրիստոնեական դաստիարակության և բարոզության կենտրոնը Թարգմանյաց տոնի նախօրյակին եւս հրատարակեց տնօրնական համադրաստիւսան գրույկ, որն այս անգամ ընդգրկում է Թարգմանյաց տոնի մասին հասկանք բաղաձայն Հայսթամալուրի (ձառ Աստուծո՛ւ ձեռադրի սուրբ վկաների մասին շարադրութայր) ընդ նախնիների գրեթէ, որ կոչվում է Հայսթամալուր) աշխարհաբար բարգձմութայր (բարգձմա՛նի Կ. Համբարձումյան) և սուրբ բարգձմանիչների կամոնը (Կամոն Սրբոն Թարգմանութա՛ն) գրադարով:

խաղը երկնից ցուալով հայսնվեց
 նրա վրա, եւ հոգին ավանդելուց
 հետո էլ դեռ լայնաշուրջ հայս-
 նաղեալ երեւում էր քոյրորին, եւ
 նրանց իմնին քուրեց հաճելի հո-
 ռով, որը սարածվեց անճնուրեւ,
 որով եւ հիմա՜ն՝ փառք էին օսելիս
 Սասնուն:

եի ևանի որ սուրբի վախճանը
սեղի ունեցավ Վաղարշապատում,
ուստի իշխանները միմյանց հետ վի-
ճում էին: Որովհետեւ մեկը կամե-
նում էր սուրբ ճարմինը ծանել Յա-
րոնի գավառ, ու հայրենի խաղիկ
գյուղը, որեղջ ծնվել էր եւ մեծա-
բեկ, իսկ ուրիշները՝ իր իսկ սեղ-
անը:

Ժամ վանի՛ր Գողթան զավառում,
այն ճեղք, որը նրա անունով մին-
չեւ այժմ էլ Մասրե վանի է կոչվում:

Իսկ մյուսներն ասում էին՝ նրան լիք է թաղել նույն Լադա-
կում, հոյակապ եւ Ասվածադա-
սիկ Սուրբ Գրիգորաբեմ կաթողի-
կոսի մասին հովանու ներք: Քայ-
մն իբխան Վահան Ամասունի
վերջերք եւ Տարալ իր Օսվա-
նյուհի: Եւ լույսի կամարանե խա-
ղը երեւում էր Սեսորոյ՝ խաչի ձե-
ւով ճանադարհին վրա երկարու-
նով ճանադարհին, մինչեւ որ
նրան դրեցին իր հանգստարան,
որից հեռւ իջ-իջ լուսիկը լուսա-
դաստ խաչի ճեխիկը: Այնուի-
սե տուր հանգստարանի վրա կա-
նուցվել հոյակապ եւ փառահեղ
եկեղեցի՝ քարէր, լուսադասակ-
ք եւ գոթափոր:

ՈՒՍՈՒՑԱՆՈՒՄ Է ՎԵՀԱՓԱՌ ՀԱՅՐԱՊԵՏԸ

«Մարդը, ուրիշի հանդեմ իր մարդկությունն արժայատելով, հաղորդակից է դառնում Աստուծոյ հետ»:

Վեհափառ Հայրապետի ելույթը Հայկական հեռուստեստյուքան «Խորան լուսոյ» հաղորդաւարով: Զրոյց չորրորդ: Գրի առաւ Սարգիս արկ. Բոյաճեանը:

Անցեալ Եաբաթ օրը «Ճանիր գեղ» նշանաբանի ներքո խօսեցինք մարդու, նրա բնիւթեան մասին, եւ ի՞նչ է մարդը. ո՞վ է մարդը: Ինչդէս անցեալ անգամ առաջի, այսօր դիտի խօսեցինք մարդու էութեան ընկերային բնոյթի մասին, որովհետեւ մարդու գոյութիւնը միայն իրենով յարգականօ՞րէմ չէ, մարդը ընկերային էակ է. առ իբրեւ ճճմանսութիւն ճանաչուել է ոչ միայն Աստու յայտնութեան, այլեւ փիլիսոփայութեան մէջ: Այդտեղ օրհնակ, յոյն մեծ փիլիսոփայ Արիստոտէլ ասել է, մարդու գոյութեան շարունակի, որակման մէջ իսկ առկայ է ընկերայնութիւնը, հաղորդականութիւնը, որիւհետի հետ հաղորդ լինելը: Եւ առ խորը, հաւաստի ճճմանսութիւն է. եթէ ուզում եմք մարդուն գերազանց դասովել, մեկտուանցում եմք, նրան մեծակ եմք բոլրում. ինքն-մեծակ, այնժամ նա դժոխքն է զգում իր մէջ: Ինքն իրենով յարգականօ՞րէմ, ինքնամոփոփ անհնա՞ց իր իսկ քաննն է դառնում, այնդիպի մի քանն, որից դուրս գալ չի կարող եւ մահանում է ինքն իր մէջ:

Ժամանակին եւ մի յօրդած
նմ գրէ («Մարդը մարդով է մարդ») խնդրագով, որեւէ նկնարանին եւ մեր երկնային վարդապետի՝ Յիսուսի առակներին մէջ. մի երկնասարդ նկնարանուն է Յիսուսին եւ հարցուն, քէ իճն իճն ակնարկնի արխայութիւնը ժողովուն եւ յաւեր ու անըղջաղէ երանքի լիճնուն հաւմար: «Գնա՛, կասարի՛ր լուսնութիւններ», աւանդ է Յիսուս: Երէսաւարդ խոստականուն է, որ ամակց ի վեր կասարել է բոլոր սար լուսնութիւններ: Յիսուս նայուն է այլ բարի երէսաւարդին եւ ասուն՝ «Եղ մէկ քան է լուսկասուն. դուն մեծաւարտուս իշխան եւ, երէ կանանուն եւ կասարել լիճնէ, գնա՛՛ վանաւոր ունեցումով, բաժանի՛ր կաւոստէ արխաներին եւ աւորի՛ իմ ետեկով»: Երէսաւարդի դնմը խոժոռուն է եւ, չկարողանալով որեւէ քան ասել՝ իճուն հեռականուն է Յիսուսից. որովհետեւ, իճնաղէ Լեւեարանն է ասուն, որ չկարողացաւ իր ունեցումովից ազատուի, դարձել էր իր ունեցումի գերին, ոչ քէ իճնը ունեցումից, այլ ունեցումովից էր իրեն առանձնէ, կանգն ու կարանէ անըղջոյեթանք: Մարդը ասունց որեւէ մարդու մի քանն է:

Անցեալներուն եւ կարգացել են որ երայրենի համբ գիտական, միջպագայի մանքա ունեցող, բազում աշխատեմաների անդամ Վիկտոր Համբարձումեանի տուած մի հարցազոյցը, որտեղից չես հետսաքական մի տոյ ուղում են ներկայացնել են ուսարդութեանը։ Տիրակցի այն հարցին, թէ աշուհի են՝s է հետսաքիր գրուել, թէ՛ մարդկանց, տեւէ ինչ է դասասխանի գիտականը. «Ինծի հասար բնական ետդոյթներից ամենահետսաքիրը բանական աշխարհի ժաղիկն է՝ մարդը, ու քննեցի այլ բնագաւառ, թէի հասացաւ են, որ ամենաքարդը հասարակութեան գաղացման, գետսաքութեան հետ առնուող հարցեր են, ո՛չ աշտերը»։ Կեանքում արժէ ունեցողը մարդիկ են, ու նրանց միջի յարաբերութիւնն է ճետում մարդու ով լիկելը։ Ի վերջոյ, յոյիսի մոտանանք, որ մենք ունից կախում մի ետլ չենք, մենք ծնունէ ենք բնագաւառի մի հորից, մի սօրից, մեր ինքնութիւնը ձեաւտում է ինքն մեր ծննդեան ուտանից։ Ընանքի մէջ ենք աղում, մի քաղի մի մասն ենք կազմում, աղում ենք մի գիղում մեր բաղադրում, մենք իբրեւ մարդ, կանարդութիւնի արսայալում ենք որուակի ժամանակաբաշտում աղբիւղ, երբ մեր յարաբերութիւններն անտաւաստի են։

Առաջին մարդու հարաբերու-
թյունը իր իսկ անձի հետ, երկրորդ
աշխարհի, քննության, առարկա-
ների հետ, երրորդ՝ ուրիշ մարդկանց
հետ եւ չորրորդ՝ Աստծու հետ:

Առաջին, մեզ շնորհում ան-
ձի խնամքում են հիմնական դա-
սակախոսքիներինց մկն է: Մե-
րանձի հանդղդ ցուցաբերում
նախանձախոսքիոթինը կենսա-
կան նշանակութիւն ունի մեզ հա-
մար, որդեգի մեմ կարողանա-
նեցել են յարաբերութիւնդ ու-
րիւ անձերի հե: Այդ տեսակեղե-
քն յոժէ է ասն, ու մեմ յաճախ
անարբեր են լիմուն են անձի
նի ֆիզիկական, եւ հոգեկան, եւ
խնայաբան ծնունդան ու կա-
մաւորան նկատմամբ, ուրի խոս-
ւոյ յոժէ եղած ուսուցչութիւնը
չեն դարձում: Օրինակ քերեն
ընձանիք, ուր զաւակ է ծնուել
մարդ դարձաւոյ համար ծնուել
բաւական չէ, ծնում ամարուն
սնանել է յոժէ: Մանկութիւնը
սկսած՝ նրա հանդղդ խնամք յա-
ճախ նշում է արդարաւի կեցու-
թեան կեղծը, ընթացի, արժեք

Եւ այսօր աւխարհում մեծ ուժ-
ղորութիւն են դարձնում երկխա-
նքին. մարդիկ զհսկացում են, ու
հաւատարկական չարիքներից Եւ-
ստը երեսն են զայիս մանկը-
քեան ժամանակի դէժէ խլած
խնամի դպակասի հետեւանով.
հաւաստէլ, փոքրիկի մէջ մասն
մանրէն լինի դր մարանդէլէ, հո-
գնդէն. իմացական քէ քարոյս-
կան միկրոք, մնան է ծառի մէջ
մասն որդին, ու ուսում է ծառը եւ
օրերի մի օր փայցանում է այն:

Երեխաների հանդեղդ առատ-
լազոյն խնամք է լուսանցւում
նաեւ մեր երկրում Հայաստանում:
Եթէ մտանց մեր խնամքի առա-
կան դարձնենք, այն ժամանակ
հասաւցէլ իձմ, մեր հայրենիքում
հասարակութեան ղյակերը կկո-
խուի: Մեր դասփարակութիւնը, ե-
րեխաների դասփարակութիւնը
նշ քէ դողորակւան, այլ ղնանի
ումս ստացաձ մարդկային դասփ-
արակութիւնը մօր ժոխը, խան-
ք, հօր հօգաձութիւնը, ղնանի
ումս սեղոյնաձ եղանակային մքոն
լորսը, միձեանց հանդեղդ ազգին
վերաքերմունքը,- այս ամէնը մի
դողրոց է: Գարձեալ ղոյիս մէջ քե-
րեւ մեր նախորդներից՝ Գարեգին
Ա Յովակիեանց կարգդիլստի
խօսքը, քէ ղնանքիք մի աձաձ Ե
մի եկեղեցի, որի բահանաձ մայր-
ք է, երեխայի հանդեղդ սաձան
խնամքը, մարդկային դասփարա-
կութիւնը աձնի հանդեղդ հօգա-
ձոյնեան գերազոյն աշխանն է:
Եւ ձանօք եւ հասարակութիւնն
հ, որսղդ ղնանքիքն իսկաղդւս ա-
ձաձ է:

Մի ուրիշ յղարագայի անդրադառնալով, դուր լավ գիտեի, թե ինչ կարողութեան մասին հոգ սանձելու։ Մեր հիշանդութիւններէ ածել զայն բաժինը արգասիքն է այն իրողութեանը, որ մենք մեր ինչիկական մարմնի հետ խնամով չենք վարուած, հաւրցէ թփելներէն, երբ մեր շարականներն, մեր եկելն ուղեւոր հայրերի գրութեանց մէջ յաճախ մտնել արտայայտուել է «հիշանդութիւն» քառով, դա ճշանակաւ է, որ հիշանդութիւնը անձի հանդէպ գործած յանցանքն է մտել, անհետան եեք մեր մարմնի մեր սնիք, մեր քաղաքական առողջութիւնը։ Մենք լուրջ է հոգածուող ինչ ցուցաբերենք մեր անձի հասկնդել այնպէս, ինչպէս մեր այլ բոլորը։

Երկուդ. մեր յարաբերութիւն
յարաւարդութեանս ան արդիւն

րի աշխարհի, քննութեան հետ։ Ներկայումս արդոց աշխարհն է մտակողաւոր, եւ մարտիկ, ազգե-
 րը, ճարտարաւոնասական, տխմո-
 լոցիական կամ այլ կազմակեր-
 րութիւններ ինչդէլ մէկ վերաբը-
 րում քննութեան, ճարկային գո-
 յութեանը սաստորդ քնական աղ-
 քիւններին։ Կենսալոյրսի մաքու-
 րեան գործն այժմ դարձել է մարդ-
 կութեան ամենահրատաւ խնդի-
 րը։ Երբ եմք մի անատ ունենէ,
 քայց փչացնում ենք այն, մենք
 մեզ ենք վնասում։ Երբ երբեւէ ցա-
 ւաքիւններն քնական արորները,
 մայիներ, աղայ մեղէ կործներն
 քննութեան եւ մեր հանդէղը։ Ես որ-
 տի աւելիյն ատեն, մեր քնկերային,
 համերային առողջութեան վիճակը
 մեծաւ մասաւոր կախումա է քնն-
 րեան հանդէղը մեր դիրքաւոն-
 մից։ Այդ իմաստով մերկայումս
 մենք հետեւում ենք անորոց նո-
 ցականութեանը արդի դարի վեր-
 ջին մարդկային կացութիւնը վեր-
 լուծող գիտական, փիլիսոփայա-
 կան, աստուածաբանական գրա-
 կանութեանը, որտէլ շատ մեծ տե-
 ճ է գրաւում կանգնելի բարձրորդ
 այսինքն քննութեան առողջութի-
 նը, կենսալոյրսիքը, կենդանո-
 րինն առողջ դիպելու իմաստն
 քիլը։

Այժմ մեզնի ուրիշ կացութեան մէջ մոխք է օսկեցին մեր վերադա-
նումներն ոչ թէ Աւստոն ստեղծա-
բնութեան, այլ մեր իսկ ստեղծա-
յիւրեր, աղօրաբանների հանդեպ: Է-
սկեցին մարդիկ այդտեղ մեկ սար-
տում առարկաներով, քում է, ի-
րենք էլ ինչ առարկայաւորում, ա-
ռարկայի ողջ մեծեմայական
կեանքով էին ապրում եւ օրդօս
ստուարանում էին հոգեկան, բարո-
յական սկզբունքները, մարդու հո-
գին վեհացնող, երջանկաբեր
սիւսող ընթրումները: Այդ իմաս-
տով, կարիք է զգացում ճշեցի-
մեր վերաբերմունքի մեր յարա-
բանի, հանդերձանի եւ մեզ շ-
ջադասող բոլոր առարկաների
հանդեպ, որոնք յաճախ մե-
կեանքի այրազան երեւոյթի ողա-
ճար են դառնում:

Երբոր, մեր յարաբերութիւնն
մարդու հետ: Սա ամենից եակա-
ն է, որովհետեւ մարդիկ աղոյր են
համայնօրէն եւ հալկաւոր չեն այ-
գալապախարին, քէ աւխարհի կե-
տեւը միայն իրեն են. դա կլինի
ինքնընթրումով ժխտում. Աստուծո
տեւում բնութեան մի մասը կա-
մող ընկերայնութեան յաշկանի-
քով: Այստեղ եւ կուգեմալ

անցրադառնալ Անեսարանի հետ-
ևւալ դուռագին մի որ Յուսառ-
մից երթիով սանդո ճամադարիին
ստազակները յարձակում են մի
մարդու վրայ, վիրաւորում են գե-
շին ձգելով՝ րողմուն, հեռանում։
Այդ ճամադարիով անցնում է մի
հասնաւոր, սեւանում է վիրաւորին
է արունակալում է իր ճամբան,
դիտացի ցելին դասկանող մէկն
է զալիս, նալում ընկալ մարդուն
է արձառ չի էլ տեսէ՝ անցնում,
հեռանում է։ Այդտեղով անցնում
է մի սամարացի, որ հրէական իե-
խանութեանց կողմից արհամար-
հուած խաչի ներկայացուցիչ էր,
սեւանում է վիրաւորին, մօտենում,
լուսնում է նրա վերը, դարձա-
նում, աղաւ ճանաւ դնում է իր
գրասի վրայ, սանում մի դյաւ-
ղոկ-հիւրանց, դանդուկադանին
վարում է դաստիարում է, որ
խնամէ սանի, մինչեւ առողջա-
նայ։ Դասէ իմենդ՝ այդ երէտ
անցորդներից որն էր ճեմարն, իս-
կական մարդ։ Տոնաւ դարազա-
նում Անեսարանի բնօրուստով իս-
կական մարդ սամարացին է։ Հե-
տաւար, եթ երբեւ մարդու բնու-
թիւնից հանձնէ ճարտարային յա-
րաբերութիւնը, ընկերայնութիւնը,
այնժամ նա կզրկուի իր անձնա-
բարձր արժեքից, այն է՝ լինել մարդ
մարդու հետ, մարդու համար։

Մասնով ուզում եմ փակել իմ խօսքը՝ անկասցնելով չորտուր գաղափար՝ մարդու յարարերոսի մը Աստու հետ։ Մենք չենք կարող այդ յարարերոսինքն կհրեմ, որովհետեւ մենք չենք մեզ ստեղծող, մենք չենք մեր սերը եւ մա, ով կհրեմի Աստուց, արդա, քոյկ տուէ այս քարը գործածել, կհմհմագրելու, կհրեմի իմնք իր ծագումից, կհմհմաճի ծառի միդիւն, որ ծառի քնից կհրեմ, քնկում եւ չորանում է։ Մի իմաստուն մարդ ասել է, որ ուրիշքն արհեստ, կարօտեսիւն ձեռք մեկնող մարդու միայն ծնում Աստած է քրնում։ Մարդք, ուրիշի համդեղ իր մարդկոսիւնն արհայայտելով, հաղորդակից է դառնում Աստույն հետ։

Միմաստիկ, սիրելի ունևորներ, կցանկանալի, որ այս խորհրդաժողովին՝ ձեր խոսքի, խորհուրդի, մտքի տեղի ստացի, որովհետև դրա մեջ մշտնջենի ատելի խորհուրդներ ցածրամիտներն այն ամենի վերաբերյալ, որ դասկանում է մեզ՝ իբրեւ մարդ, մեզ իբրեւ հայ, եւ մեզ իբրեւ հայրենի տեղի անհատներ։

ԿՐՈՆ ԵՒ ՏՈՄԱՐ

ԳՐԻԳՈՐՅԱՆ ԿԱՄ ՆՈՐ
ՏՈՄԱՐԻ ՄԱՍԻՆ

Գրիգորյան տոմար, որն անվանում են նոր տոմար, եվրոպայի մի շարք երկրներում առաջին անգամ մտցվել 16-րդ դարում: Նոր տոմարը հին հեռ համեմատած քաղաքական փոփոխության հետ ունի որևէ օրվա սխալը կապակցվում է ոչ թե 128 արված ընթացքում, հիմքն ինչ տոմարում, այլ 3280 արված ընթացքում: Ռուսաստանը Գրիգորյան օրացույցը ընդունել է 1918 թվ հունվարին: Ըստ որի 1918 թվ հունվարի 31-ի չորեքշաբթի օրվան հաջորդող օրը համարվել է հինգշաբթի, քայց ոչ թե փետրվարի 1, այլ փետրվարի 14:

Հիմնականում սոմարի փոխադրելու հա-
մար հարկավոր է հիմնականում ամսաթվին ա-
վելացնել 13 օր:
Հայ եկեղեցիի սոմարի է անցել Գե-
որգ Եկեղեցիի 1923 թ. նոյեմբերի 6-ի

կոնդակով, ըստ որի 1924թ. հունվարի 1-ից
Հայց. եկեղեցում տոները կատարվելու են նոր
տոմարի հաշվումներով:

ԾՈՄ, ՊԱՅՔ, ՆԱԿԱԿԱՏԻՔ,
ՈՒՏԻՔ

Մարմնական բեռնաթափումը յուրաքանչյուր միջոց է հոգեուր կենտրոնացման համար:

1. ՃՈՂԸ. Ճուր աստիճանագծ է այն անձանց համար, ովքեր ցանկություն ունեն Մուր Զաղորդություն ասանա: Անհատը իրեն գրկում է ստակություն նախաճաճից և իի սնվում այն-հան ժամանակ, մինչև Մուր Զաղորդություն ասանա՞ղ Խաճաճի ձեռով:

2. ՊԱՐԸ. Պաճեղորություն ժամանակ ա-գելվում է ունել ձեռնեկ, կաթնեղեկ, ճկեղեկե: Թույլասրվում է ունել ժպյան րուսակաճ մըբեր և մեղր: Պաճիի օրեըն ճե րուր յորե-նաթթի և ուրթաթ օրեը, քաղի Մուր Զա-

կից մինչև համարժույթ եղած չորեքաքսի
 եւ ուրաք օրերից, ինչոյն նաեւ Ս. Յնդյան
 եւ Ասվածածնի վերափոխմանը հաջորդող
 առաջին շաբաթվա չորեքաքսի եւ ուրաք
 օրերից:

Չորեքաթիի եւ ուրաթ օրերի դպիները կոչվում են ՕՐԱԴԱՅԵՐ:

Սեֆ Դափիկ 42 օրերի լայնեցողության քաշանը կոչվում է ՋԱՄԱՆԻՈՂՈՎԱԿԱՆ ՊԱՅԷ, որին հաջողորուն է Ս. Զասկին կամ Դարույանի Երաքարաթափին Ավագ երկուստեքի օրականին Ավագ Երաքարաթա Երեկուն: Ս. Զասկին նախորդող Երաքարը կոչվում է ՎԱԿԳ ԵՐԱՊԱՅ, ապավում է նաեւ Զարչարանագ Երաքար, որի վեց օրերն էլ լայնեցող են:

Երկրորդ խմբի կազմի մեջ մտնում է Ս. Յանյանի ղեկավարությամբ 50 օր շտապարկային ունե-

ցող լափերը կոչվում է ՅԵՄԱԿԻ ՊԱՅՔ: Յիսակի առաջին եւ վերջին շաբաթները լափերի լափեցողությունը օրեր են: Անկուծելի լափից օրեր են նաեւ ղեկեմներին իրաւասկվող Ս. Յակոբի շաբաթալափը՝ Յիսակի լափից օրերի Երջանում:

- ՆԱԿԱԿԱՅԻՄ - Նավակապիցի հաստատված
իրից Ֆերունակալան շոնիքի նախարարների
հոգ, որոնքից մեղմանիցի դախի խոտի
ունը: Ինքն Ֆերունի շոնից հեծելալան են՝
1. Ա. Ճուռը:
2. Ա. Զախի:
3. Վարդալակ:
4. Ասպլանանի վերնոխտում:
5. Սալվիլեաց:
Ունիք- Ունիքի օրերին քուլալանում է ու-
նանք ճախիկ կերակուրներ: Ունիքի օրերը
արկ ընթացում կազմում են վեց ամիս:
Ըստ Գեուրդ ամառա, Մնայարյանի
«Եկեղեցական տոմարագիտություն» գրի

104-1-2-1

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ 29. ԽՐԻՄՅԱՆ ՀԱՅՐԻԿԻ ՄԱՅԿԱՆ 90-ԱՄՅԱԿԸ

ՄԿՐՏԻՉ ԽՐԻՄՅԱՆԸ ՈՐՊԵՍ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿ

90 արի է քաճաճում մեզ վա-
րդարականի Արծվից, եւ ինչնա՛մ ժա-
մանակը գլորում է, այննա՛ն ակնա-
ռու ու ճանակալից է դաճում այն-
մեծ վախով, որ բողե է խորխորակա-
նայրիկը: Ակեֆի Իսահակյանը նրա
մասին իրավամբ ասում է. «ժողովուր-
դի օրեց լեւա՛ն եւ դեղմ իրա սիրե՛ն
է գնում մա»: Միշտ այդ ամբարօր-
ծանապարհից եւս գցել է իր լայնա-
ծիր ազգային գործունեությանը՝ լու-
սավորչական-հրահարակչական,
դաստիարակչական, ֆուրկանային,
կրօնակեղեցական: Սակայն այդ
գործունեության ոչ բոլոր յո՛րոսնե-
րին է, որ մեր ժողովուրդը քաջաշե-
ղայակ է: Հասերիս հիփոդրոպս մեզ
այդ սուրբ անունն ամրակալած է
«Քրքե Երեմիի» դասնությունը, եւ
նրան զիսեմ առավելապես որդեւ
հասարակական-ֆուրկանային գործ-
քի: Սակայն Մկրչի ւ Վանեցի եւ-
դինան է նաեւ ցրական հարուս ժա-
նանդության: Այդ ժառանգությանը
մեզ ճանակալից են նրա մանկա-
վորական-դաստիարակչական
բնույթի սեղանագործությունը, ու-
րոնք կարող են ուղեծիւ հանդիսա-
կան մեզ համար եւ հիմ էն ճալիս-
խոյանքանի կոչելու մեր ժողովուր-
դին ու դաստիարակ, հայ մանկավար-
ժության հայրը: Նա քանանսեղօր-
գգայնություն է առաջադիւ շնչող
թափանցուն է մեր ժողովրդի երգե-
ն ու աղոթե՛ն խմի սերունդ աղաճո-
ղում իր քարի անունով: «Երեմիանի»
ամբողջ գրականությունը սիրու է
աւելանալիս սիմֆոնի մըն է՝ աս-
վածաշինկ երեղանակալունով կեր-
կած, որ միաժամանակ կը համոզե,
կազդուրե՛ն ու կը հմայեք», գրում է
Վաղեղոս Լ Լաթորիկոյը: Վեհապաշ
Տիւրք մանկավարժական-դաստի-
արակչական բնույթի սեղանագործ-
ություններն են «Դարդիկ եւ բունդի-
կ», «Սիրտ եւ Սամվէլը»,
«Դրախտի ընտանիքը»: Վերջինս
հրահարակվել է 1878 թվականին,
երբ Հայրիկը գնաց մասնակցելու

Բեղիկին վեհամոզողվին: Այս ստեղծագործությունները վերլուծել է Վազգեն Վ Վեհապետ Չայրաբեկը Ռուսիայիցում լույս ընծայած «Խրիստոս Չայրիկը որդես դասխարակ» գրքում, ինքնակել երեւել կարողիկոս մանկավարժական խայսցները, երկայացրել Օրա խոտներ Ռ ընթերցումները դասխարակոլոյան հարցում: Չեղիկնակ այդ ախախտոյս մեր մասում անդրադառնում է նաեւ «Իրախիլ ընծախիրին» խոսելով անհաս կասարեկագործան հարցում ընծախիլ ունեցած մեծ դերի մասին:

Ըստ Խրիսմյանի՝ անշահ մեծ է ընճանդի դերը հասարակական կյանքում, քանի որ ընճանդին է ծնունդը Տալիս անհախճ, որի դաստիարակության աստիճանով է դայանա-նավորված ժողովրդի մակարդակը: Ընճանդի ու համայնքն են որոշում ժողովրդի, ազգի դեմքը: Ամուր ընճանդին է ծնունդ առողջ սերունդը թե՛ հոգեւոր, թե՛ ֆիզիկական առումով:

Խորիմյանը մարդկային հասարակության կարևորագույն օղակի՝ ընթանիի մասին օգտակար են ուսանելի գաղափարներ են արահայտում։

«Դրախիթ ընթանի» գրում։

Եւ ընթանի կազմողները են առհասարակ ծնողներ ու զավակները օգտակար խորհուրդներ կարող են փաղել այդտեղից։ Կասարյալ Դրախսային ընթանիի հասնելու Իր դրույթները Խորիմյանը ներկայացնում է սուրբօրային զուգահեռներ կատարելով։ Որոշ օտարաբն սովորույթներ մնել են մեր կենցաղն ու բարեբեր։ Մնումսմության են ընթանիի հաղորդում մենք միշտ չէ, Իր հաւելի ենք առնում դարեւոր կուսակալական փորձ։ «Հաս քաղ է այն քաղ են ընթանի, Իր հոռիի կողորու են յուր

Տախնական կյանքին լավ եւ ուղիղ մասն տիրող կըմնէ», - հավաստու է հեղինակը: Եկեղեցուց հեռացած մեր ժողովուրդը հաճախ անհետել է ազգային ընթանի մեր բարի ավանդույթները:

ՏՈՒՆ՝ ու ընթանի՜ր Խրիմյանը
համարում է փոքրիկ թագավորու-
թյուն, որի գահին նստած են ծնող-
ները, եւ նրանց անձնական օրինա-
կով է լայնանավորված այդ թագա-

փորձյան ցերեխ կյանքը: եւ որդեգրյալ այն կասարալ լիքի, ընծանիքի անմարտիքը զոքս է իտաքանմ ու պկնաժանմ ունենան ոչ միայն մծեօքն կկասանմա, այլեւ, ու ամենակարեւորն է համարում կաթողիկոսը, կրօնի եկեղաթուրքսը եւ ասվածաթաղաւորքան հավաք: Մաքնն եկեղեցու օրինութան կազմված ընծանիքը գուրկ է հոգեքահանակ կայուն հիմքի: Ավարաի քազում ժողովուրդըն ածաթայան եկեղեցուն եւն սկսում հրեք Շաքնաորդեցուն. ըս

դասախմբանակութեան և դարձի՜ր գագաթն և առաջացնում մարդու կյանքի այդ կարեւորագոյն իրադարձութեան հանդէպ: Պատկաշուրտեան խորհուրդը ղեկ է եղեղեղեղ և կատարվի, որովհետէ Բախանայի ձեռքը կադրում է անուանացոյցներին և և վկայում, որ Աստված դրախի վճռով է Յրանք միջանում, և որ մարդն աւարած ի գորու չէ լուծելու միջոցն մահ և գերեզման: Աստվածայինը այս վճիռը ընկալող և ընդունող յուրանայնոր անունամայայլ գոյգ գոյի միվրած լի՜նք այս գոյստիարիւն: Եկեղեցին և Աստծ կնքամար երկուրդ կաշակարում են «սանձակցուր ազատութիւնը և մատակարարութիւնը», որոնք խաւանարար են ընտանիքի համար: Ըս հոբմյան Յարիքի՜նքնամիմները ղեկ է կազմվեղեղ «ինչոյն տրիարարած է Աստվածային ետեղնը և եկեղեցու հայրեր կտնտնակ սահմանը»: Խորմյանը, եկեղեղ այս կտնտնակ սահմանից, նուն է կասարյալ ընտանիք

կազմելու եւ ամուսնական ընտրության մի խանի անհրաժեշտ պայման է. ոչ արդյունակցություն, 2. երկուստե՛ք համեստություն, այսինքն՝ վիճակների, ճարձիակից վարճ ու բարի, խմածախողող կողմերի համադրասանխանություն, 3. փոխադարձ սեր: Երգանքի են այն ընձանիմներ, որոնք ստեղծվում են փոխադարձ սիրու ամհողողող հիմքի վրա:

Խրիմյանը բարի խորհուրդներ եւ հորդորներ է հղում ամուսնացողներին, դասվիրույ չգալթապկվել տէրեանով ու հարստութեամբ, քանի որ դրանց տալապկելու դեմում խախտվում է ընամանիկ կայունութեանը եւ փլուզմանը: Ուսի միայն սերը եւ ամուսինների փոխադարձ հապաքանութեանընն է կարում ընամանիկ ստեղծելու:

տելու շաղկապ: Միայն փոխադարձ սիրով ու վստահությամբ շաղկապված ընտանիքն է այն դարձնում, որ կոչվում է հոգով և մարմնով առողջ տերուն: Ծնողական դասի տրակտայան առաքինն է կարելու դուք ՎՄԻՏԻՎ Կանեցին համարում է Լասվաճարալուստությունը, իսկ այլ բեմարանը՝ Լասվաճառունը մասյան: Մեր Երեխաները թոճ է ստանալու Կվեճարանի սիրո դասերը: Այն սիրո դասերի բաղկացուցիչ մասն է՝ ծնողի, ընկերի, Կրթության ու գիտության, ազգի սերը, աշխատանքի ու հողի հանդեպ սերը: Այն սերն է, որ միջին հայրենիքի մեր մեծ ընտանիքը հայտնիին: Մեր զավակները թոճ է սովել ու գործելանան ապ սիրով, որդեգրի «Կաթի մի հայրենի ցվիլիստի ու սեփական հողերն ձեռն չի հանեն»:

Այնուհետևն նա խոսում է ծնողական սիրո չափավոր դուրեղունան մափին՝ ճեղով, որ ճարտերողությունները՝ անսահման ծրույղն է անհարկի խաճուղությունը բացասաբար են անդադարանում մարդ անհատի հոգեբանությունյան դասխարակություն վրա:

Խորիմյանը շեղվում է նաեւ տանտէր փախստների դերը, կամքը ընտանիքին հետ ունեցած հարկայինուղղութիւնը եւ անհրաժեշտութիւնը: ժամանակին բոլոր ընտանիքներն ունեցել են քանիցք փախանք, որոնց մարտակամութիւնը է եղել նորաօրէններին մկրելը, անհոլքայն սուրբ դասկ կատարել: ինչդեռ նաեւ հանդերձալ կյանքը քանադարեւ:

Դրախտի ընտանիքի հավիտենական հիմքը ունենալով Ավետարանը խոստի ու ճշմարտությունը՝ հայ ժողովուրդը դիտի ընթանալ առաջ, իսկ խրիմյան ժառանգի Զայրիկի գաղափարները՝ որդես գարնանային բարի ամօրեւ, առատորեւ կյանք, սեր եւ ավելի լավի հավասքը կբաւխեն անեմին եւ ամենոյ:

Հայկանուժ ՄԵՍՐՈՊՅԱՆ

ԺԱՄԱՆՅԱՆ ԺԱՄԱՆՅԱՆ ԺԱՄԱՆՅԱՆ ԺԱՄԱՆՅԱՆ ԺԱՄԱՆՅԱՆ

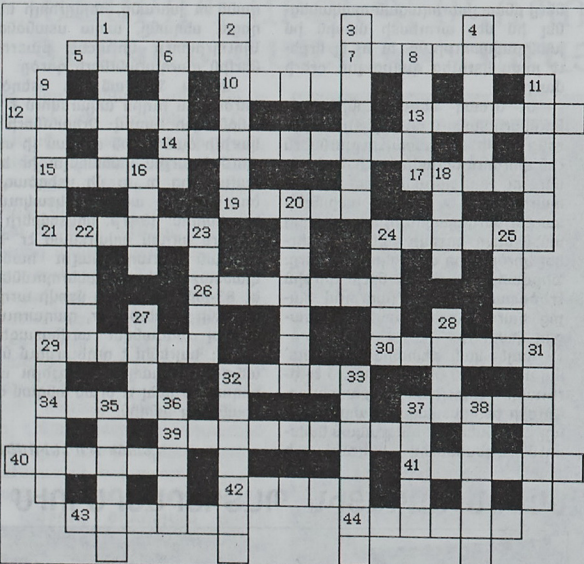
ՈՒՂՈՒՅԱՅԱՑ

1. Եկե՛նեցում անկյուն, ու՛ բարե-
ղապենդի համար մոմ ե՛կ վաճառում:
2. «Ճարճաբան» բառի հոմանիշը: 3.
Սարմը մաս: 4. ժամանախ գործիքնե-
րի ջեակ/համխմբակ զանգակների
ծեղը/: 6. Բաց վայր անառատ: 8.
Գյուղ, որն իբրեւ նավականգիւս է
ծառայել Վասի Բաղդի համար: 9. Յին
ձեռագրերը դրակերպարարող վար-
դեհ: 11. Հայկական կերակրատեսակ:
16. Շախմատում ծանր ֆիգուրայի
/հավակ/ ու բերեների /օի, փիղ/ ու-
ժե՛նքերի արքերոսությունը: 18. «Իրա-
կան» բառի հոմանիշը: 20. Օժիւրն
բոլորի երկրորդ անվանումը: 22. Եկե-
ղեցական կառույցի ճարտարաւոյնե-
ական մաս, որն ավարժվում է զգե-
թարթող: 23. Հայ տպագրիչ: 24. Բա-
ղաղարկութուն ունեցող կենսաբան-
կան հեղուկ: 25. Վայրի դիշար: 27.
Օճազունով հայ ումիմիացի նկարիչ
/19-րդ դար/: 28. «Լանջանք» բառի
հոմանիշը: 29. Խորացած սաւսանձ
հար, որը ծառայում է մկրտության ա-
րարողություն կատարելի: 31. «Աղ-
չիկ» բառը երբեմնեղ, որով դիմե՛ք
Յիսուս Հայրապի աղջկան /Մարկ. 5:
41/: 32. Զարպ Փոքր Հայրուն, հա-
րեբորից հարավարեւմուտ՝ Եփրատի աջ
ափին: 33. Բուժական հիմնանք: 35.
Մքրճուրհայի երեսույթ: 36. Անգլիա-
ցի բանաստեղծ, որն իր ստեղծագոր-
ծություններըց մեկում եղել է սիրած
կնոջը՝ Բեսաիշիեին: 37. «Իւճանդ-
վոյ» այլ անվանումը: 38. «Մեծա-
վոր» բառի հոմանիշը:

ՀՈՐԻՋՈՆԱԿԱՆ

5. 5-րդ դարի հայ մեկնիչ, վերժանող, Մովսես Խորենացու եղբայր: 7. Տարեգլուխ, կաղանկ: 10. Թանկարժեք ֆար: 12. Կերթայալ կսավ, որով ծածկվում է սկիհը եւ մաղզման: 12. Պատարագի ժամանակ սկիհի ու

- մաղզմայի վրա փոփած ընօր դաս-
տառակ: 13. «Ամոքահար» բառի հո-
մանիւր: 14. Հունական բանակի ա-
ռաջնորդը Տրոյական Պատերազմում:
15. Մաշենագրության մեջ Հովհան-

- ՆԵ ԶԵՐՈՒՆԱԳՐՈ ԱՆՈՒՆԸ: 17. «Ցայ-
սեյ» բառի հոմանիշ: 19. Զին հայ-
կական հիմքերով ամսվա անունը:
21. Հայկական կերակրատեսակ: 24.
Քաղաք Ավստրալիայում, որ կրում է
հայկական լեռան անունը: 26. Ի-
սլացիի ֆիզիկոս եւ աստղագետ,
ծամանակակից դիմանիկայի հիմ-
նադիրը: 29. Ֆրանսիացի մաթեմա-

- սիկոս, որն աղացուցել է լյարզ քվեի բաշխման ասիմիոտրական օրենքը: 30. «Շուրջառի» մյուս անվանումը: 32. «Ջրավազան» բառի հոմանիշը: 34. Հերծվածողություն:

37. «Թորվել» բայի հոմանիշը: 39. Ըստ հունական ավանդության՝ մեծ կղզի Ասլանջյան օվկիանոսում: 40. Հացեղի ծառաշենակի այլ անվանումը: 41. խաչի տեսքը: 42. Ծառաշենակ: 43. Անկեզ...: 44. Թեֆոնմա-ցիայի գործիչ: 16-րդ դարում:

Կազմեց Արարատ ԳԱՓՈՅԱՆԸ

ՄԵՐ ԱՄԵՆԱԿՐՏՍԵՐ ԹՂԹԱԿԻՅԸ

Սեղեսներին վերջերի
ՀԶՍ «Մոմիկ» միության
մանկադասանեկան դպրոցի
սաների իրենց ուսուցչի Վարդան Ղումաշյանի գլխավորությամբ մի ֆանի օր հյուրներ կալվեցին Սյունյաց թեմի «Սիրանույշ» ճամբարում, իսկ ամսի 28-ին ներկա եղան Արեւմտի Ս. Ասլավաժաժին եկեղեցու օծման արարողությունը։ Նրանք Վեհափառ Հայրաթեոսի մոտ եղեցին Հայրաթեոսյան մարդասերի և սպասակ Վեհափառի օրհնությունը։ Երեւան վերադառնալով երեսաներ թրքին հանձնեցին իրենց տղավորությունները Սեմի ընտեցին ամենափոքր հուշագրի՝ 9-ամյա Նելլի Դավթյանի գրած և ուրեցին հրադարակել մանկանարից թլած անկեղծ տղերք։

«Սիրահմույ» ճամբար։ Գնալիս մեր առաջ էաս գեղեցիկ տեսարան բացված։ Դժամբարի շենքը մայակվել էր երկինքում, ծաղիկներով։ Ծափավորիչ էին բարձր լեռների։ Տեղ հասանք դժվարությամբ, սակայն այնքան ջերմ էր հյուրընկալությունը որ էաս շատով մոտոպագեղողմանությունը։ Եւ իմ ազդեցությունը ուզում եմ զննողականություն հայտնել արագան հոր գերաշուն Արախան մոխրակույր Մկրչյանին։ Երեւորկա ընթացում մենք անց կացրեցինք էաս գեղեցիկ միջոցառումներ։ Կատարեցինք էաս գեղեցիկ էսյուդներ։ Մասնակցեցինք Արեւիի եկեղեցու միջոցառմանը, որտեղ մեզ օհնեց Վեհափառ Հայրապետ։ Հետո գնացինք ջրամբարի մոտ, որտեղից էաս ջուր էր քլում, իսկ երեկոյան ամիստանով վերադարձանք տնակ։

ԵՂԵԳՆԱԶՈՐՈՒՄ

Սեպտեմբերի 26-ին մենք
նկարչական դպրոցի երեխա-
ներով գնացինք Եղեգնաձորի

ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՅ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Կրճական, ճակիւթային, լրասկական երկաթաբաթերք
Հիմնադիր՝ Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածին
Հասարակիչ՝ Ս. Էջմիածին Բիւսոնեական դաստիարակութեան եւ
 քաղաքացիական կենտրոն
Գլխավոր խմբագիր՝ Կարեն Մաթեոսյան
Գրանցման վկայական՝ 624
 Խմբագրութեան հասցեն՝ Կաղար Վաղարապետ, Ս. Գայանէ եկեղեցի,
 Բիւսոնեական դաստիարակութեան եւ քաղաքացիական կենտրոն
Ինտելեկտուալ (8+259) 56780, Երեւանում 5693902
 Տպագրութեան «Վարդիս Խաչենց» հրատարակչութեան տպարանում, Երեւան,
 Հանրապետական հրատարակչական տնտեսական միութեան տպարան,
 Ինտելեկտուալ 582703
 Ատրագրութեան եւ տպագրութեան 27. 10. 97
Տպագրական 1500 **Գին՝ 50 դրամ:**

ՆԱԽՈՐԴ ՀԱՄԱՐԻ ԽԱՉԲԱՌԻ ՊԱՏԱՍԽԱՆՆԵՐԸ

- ՌԴՂԱՄԱՅԱՍԻՆՈՒՄ 1. Վառա: 2. Սիգմա: 3. Աբել: 4. Ջեր: 5. Արս:
6. Արսին: 7. Մետոն: 8. Մոմիկ: 9. Ռոմեո: 10. Կարապետ:
11. Ջեթանու: 12. Սամնահին: 14. Տոնակալ: 15. Արեմի: 17.
Իլիոն: 22. Կերոն: 23. Նեդոն: 24. Սուրիա: 25. Կադան:
32. Նոյ: 34. Լեո: 35. Կեռան: 37. Ուսիմ: 38. Կանն:

- ՀՈՒՆԻՉԱՄԱՍԿԱՅԻՆ. 1. Վիպալ: 4. Հոռուկա: 6. Ամրամ: 8. Մասուն:
10. Կեծ: 11. Հողմոս: 13. Մաս: 15. Արքա: 16. Ուխի: 18. Նա-
թան: 19. Կուճետ: 20. Եփրատ: 21. Գառնի: 22. Կանոն: 24.
Մահիկ: 26. Իգմ: 27. Արին: 27. Տիր: 29. Սողոմոն: 30. Պան:
31. Նինոս: 33. Ասլան: 36. Յունեսկո: 39. Զավյան:

Գինը՝ 50 դրամ: